

POSTANOWIENIE

Dnia 5 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogumiła Ustjanicz (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

SSA Barbara Lewandowska

w sprawie z powództwa S. Nieruchomości Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
w likwidacji w Z.

przeciwko Miejskiemu Zakładowi Gospodarki Komunalnej Spółce z ograniczoną
odpowiedzialnością w N. i Przedsiębiorstwu Robót Sanitarnych "K." Spółce Jawnej
[...] w Z. obecnie "K." Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Spółka
komandytowa w Z.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 5 kwietnia 2017 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 15 października 2015 r., sygn. akt I ACz [...]/15

uzupełnionego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 21 grudnia 2015 r., sygn. akt I ACz [...]/15,

**1) uchyla zaskarżone postanowienie oraz poprzedzające je
postanowienie Sądu Okręgowego w [...] z dnia 22 kwietnia 2015 r.
sygn. akt IX GC [...]/14 i oddala wniosek o odrzucenie pozwu;**

**2) pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

W dniu 25 września 2014 r. „S. Nieruchomości” sp. z o.o. w likwidacji z siedzibą w Z. jako podwykonawca wniosła pozew przeciwko Miejskiemu Zakładowi Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w N. jako inwestorowi i Przedsiębiorstwu Robót Sanitarnych „K.” - sp. j. - [...] w Z. (obecnie K. Sp. z o.o. Sp. kom. w Z.), jako wykonawcy, o zasądzenie solidarnie od pozwanych kwoty 2.090.070,51 zł tytułem wynagrodzenia za wykonane roboty budowlane. Pozew podpisał Wi. P. wskazując, że jest likwidatorem powodowej spółki.

W piśmie procesowym z 19 grudnia 2014 r. powódka powiadomiła Sąd, że nastąpiła zmiana likwidatora Spółki, Wi.P. został odwołany z tej funkcji i nowym likwidatorem został W.P., który podpisał to pismo i zgłosił w nim wnioski dowodowe.

W odpowiedzi na pozew z 30 grudnia 2014 r. pozwany wykonawca wniósł między innymi o odrzucenie pozwu wskazując, że Wi.P., który podpisał pozew podając się za likwidatora powodowej spółki, nie może być likwidatorem ponieważ orzeczono wobec niego m.in. zakaz prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej.

W piśmie procesowym z 29 stycznia 2015 r. powódka wskazała, że nie ma podstaw do odrzucenia pozwu, bowiem powołany nowy likwidator niezwłocznie wstąpił do sprawy i potwierdził czynności poprzedniego likwidatora, a zatem powódka sama uzupełniła usuwalny brak formalny pozwu.

Postanowieniem z 22 kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy w [...] odrzucił pozew na podstawie art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c., a postanowieniem z 15 października 2015 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił zażalenie powódki.

Sąd Apelacyjny wskazał, że zgodnie z art. 283 § 1 k.s.h. spółkę w likwidacji reprezentują likwidatorzy. Wi.P., który składając pozew podał, że jest likwidatorem powodowej Spółki, nie miał możliwości działania w charakterze likwidatora i nie mógł jej skutecznie reprezentować z uwagi na zakaz orzeczony na podstawie art. 373 ust. 1 p.u.n. prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Z. z 8 listopada 2013 r. w sprawie V GZD .../13.

Nowy likwidator powodowej Spółki - W.P., powołany uchwałą zgromadzenia wspólników z 18 grudnia 2014 r., zgłosił swój udział w sprawie w tym charakterze pismem procesowym z 19 grudnia 2014 r. i złożył wnioski dowodowe.

Sąd Apelacyjny wskazał, że likwidator spółki ma status zbliżony do jej przedstawiciela ustawowego, a nie pełnomocnika procesowego i uznał, że w sprawie zaistniał nieusuwalny brak w zakresie zdolności procesowej strony powodowej, co skutkowało prawidłowym odrzuceniem pozwu przez Sąd Okręgowy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego był to brak nie podlegający uzupełnieniu, bowiem pozew został złożony przez osobę, która nie mogła występować w charakterze likwidatora i dlatego nie było podstaw do zastosowania art. 199 § 2 k.p.c. w zw. z art. 70 § 1 k.p.c., zgodnie z którym Sąd może odrzucić pozew dopiero wówczas, gdy brak w zakresie zdolności procesowej czy też brak w składzie organów nie zostanie uzupełniony zgodnie z powołanymi wyżej przepisami.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że obecnie, od 18 grudnia 2014 r. funkcję likwidatora pełni inna osoba - W.P., a więc powód jest prawidłowo reprezentowany i usunięcie braku w zakresie zdolności procesowej mogłoby polegać jedynie na potwierdzeniu czynności procesowej w postaci wniesienia powództwa przez nowego likwidatora. Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie można jednak potwierdzić czynności procesowej osoby, która tej czynności nie mogła dokonać. W konsekwencji nie było podstaw do zastosowania art. 199 § 2 k.p.c. w zw. z art. 70 § 1 k.p.c., a pozew podlegał odrzuceniu bez wzywania do uzupełnienia braków w tym zakresie.

W skardze kasacyjnej opartej na drugiej podstawie powód zarzucił naruszenie: art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. - przez jego zastosowanie i oddalenie zażalenia jako bezzasadnego, mimo że w sprawie nie zachodzą przesłanki do odrzucenia pozwu z uwagi na nieusuwalny brak zdolności procesowej po stronie powoda oraz art. 199 § 2 k.p.c. w związku z art. 70 § 1 k.p.c. - przez jego niezastosowanie i oddalenie zażalenia jako bezzasadnego, mimo że w sprawie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 199 § 2 k.p.c. w związku z art. 70 § 1 k.p.c. zobowiązujące sąd do wezwania powoda do uzupełnienia braku zdolności procesowej przed ewentualnym odrzuceniem pozwu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z 274 § 3 k.s.h. spółka z o.o. w likwidacji zachowuje osobowość prawną, a zatem zgodnie art. 64 § 1 i art. 65 § 1 k.p.c. posiada zdolność sądową i zdolność procesową. W świetle art. 199 § 1 pkt 3 oraz § 2 k.p.c. jedynie brak

zdolności procesowej po stronie powoda prowadzi do odrzucenia pozwu i to tylko wtedy, jeżeli nie działa za powoda przedstawiciel ustawowy. W takiej sytuacji bowiem czynność procesowa wniesienia pozwu jest nieważna. Jeżeli więc brak zdolności procesowej powoda nie zostanie - w zakresie czynności wniesienia pozwu- uzupełniony przez potwierdzenie tej czynności przez przedstawiciela ustawowego powoda, pozew- jako procesowo bezskuteczny- musi ulec odrzuceniu.

Tak samo uregulowany jest przypadek istnienia braków w składzie organów jednostki organizacyjnej będącej powodem, które uniemożliwiają tej jednostce działanie. Takie braki również powodują bezskuteczność wniesionego pozwu i konieczność jego odrzucenia w przypadku, gdy nie zostaną uzupełnione przez potwierdzenie dokonanego wniesienia pozwu przez ten sam organ ale już po usunięciu braków w jego składzie lub przez podmiot uprawniony do podejmowania czynności procesowych na rzecz tej jednostki organizacyjnej. Katalog przyczyn powodujących odrzucenie pozwu jest zamknięty i nie może podlegać wykładni rozszerzającej, podobnie jak przepisy o odrzuceniu pozwu.

Zdolność procesowa to zdolność do czynności procesowych, która pozwala stronom na dokonywanie czynności procesowych osobiście lub przez osobiście ustanowionego pełnomocnika procesowego. Zdolność procesowa odpowiada zdolności do czynności prawnych w sferze prawa materialnego. Zgodnie z art. 65 k.p.c. zdolność procesową mają osoby fizyczne i osoby prawne oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 64 § 1¹ k.p.c. A więc każda osoba prawna ma zdolność procesową. W świetle powyższych regulacji brak zdolności procesowej może dotyczyć wyłącznie osób fizycznych, nie zaś osób prawnych, które zawsze mają zdolność procesową. Osoba fizyczna pozbawiona zdolności procesowej działa przed sądem przez przedstawiciela ustawowego. W odniesieniu do pozostałych podmiotów wymienionych w art. 65 § 1 k.p.c., a więc osób prawnych i jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 64 § 1¹ k.p.c.) może wchodzić w rachubę jedynie brak organu powołanego do ich reprezentowania.

Spółka w likwidacji jest osobą prawną (art. 274 § 3 k.s.h.), a zatem - jak wskazano wyżej - niewątpliwie ma zdolność sądową i zdolność procesową (art. 64 § 1 k.p.c.) wobec czego w sprawie mógł co najwyżej zaistnieć problem braku organu powołanego do jej reprezentowania, a nie jak stwierdził Sąd Apelacyjny

nieusuwalny brak „w zakresie zdolności procesowej strony powodowej”. Wprawdzie w doktrynie prawa handlowego pojawiły się jednostkowe głosy przyjmujące, że w okresie likwidacji spółka ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych, gdyż ogranicza się ona tylko do tych czynności, które mają na celu likwidację majątku spółki i zaspokojenie jej wierzycieli i w tym zakresie (w tych czynnościach prawnych) reprezentuje ją likwidator (art. 282 § 1 k.s.h.), jednak nawet przy przyjęciu takiej koncepcji, spółka w likwidacji ma zdolność do czynności prawnych dotyczących likwidacji, a więc w tym zakresie ma też zdolność procesową i reprezentuje ją likwidator.

Powyższy spór doktrynalny nie ma istotnego znaczenia w niniejszej sprawie, gdyż także przy podzieleniu tego poglądu, pozew o zapłatę za wykonane przez spółkę w likwidacji roboty budowlane zmierza do odzyskania jej majątku, a zatem mieści się również w zakresie ewentualnej ograniczonej zdolności do czynności prawnych i zdolności procesowej spółki w likwidacji, która musi być w takim procesie reprezentowana przez likwidatora.

W każdym wypadku zatem w sprawie chodzi w istocie o brak organu osoby prawnej powołanego do jej reprezentowania, gdyż tym organem dla spółki z o.o. w likwidacji powinien być likwidator, którego nie było w chwili wniesienia pozwu, bowiem osoba pełniąca tę funkcję nie mogła być likwidatorem.

Jak wskazuje się w literaturze, braki w zakresie zdolności procesowej osób fizycznych oraz braki w składzie organów osoby prawnej i brak osób upoważnionych do działania za jednostkę organizacyjną, są co do zasady brakami usuwalnymi, do usunięcia których ma zastosowanie tryb przewidziany w art. 70 § 1 i art. 199 § 2 k.p.c.

W sprawie chodzi jednak o brak likwidatora powodowej spółki z.o.o. w likwidacji, zaś status prawny likwidatora spółki z o.o. budzi kontrowersje co do tego, czy jest on rodzajem organu osoby prawnej, czy raczej jej przedstawicielem ustawowym. W świetle art. 199 § 1 pkt 3 i § 2 w zw. z art. 70 k.p.c. może to mieć znaczenie, gdyż przewidziany w tych przepisach tryb usunięcia braków dotyczy wprost jedynie braku w składzie organu osoby prawnej, a nie usunięcia braku przedstawiciela ustawowego osoby prawnej. Użycie bowiem w art. 199 § 2 k.p.c. określenia „niedziałania przedstawiciela ustawowego” połączone jest z brakiem

zdolności procesowej, a więc dotyczy tylko osoby fizycznej. Literalnie więc wykładając powyższe przepisy, usuwanie braków jest obowiązkowe gdy dotyczy braku zdolności procesowej, co odnosi się tylko do osoby fizycznej, w imieniu której nie działa przedstawiciel ustawowy, oraz braków w składzie organów osoby prawnej (lub innej jednostki organizacyjnej), będącej powodem, nie zaś niedziałania lub braku przedstawiciela ustawowego takiej osoby.

Zgodnie z art. 280 k.s.h. do likwidatorów stosuje się przepisy dotyczące członków zarządu, chyba że przepisy rozdziału o likwidacji stanowią inaczej. Stosuje się zatem wprost przepisy k.s.h. o likwidacji dotyczące nie zarządu, jako organu, lecz członków zarządu, jako członków organu spółki. Zgodnie zaś z art. 283 § 1 k.s.h., likwidatorzy, w granicach swoich kompetencji określonych w art. 282 § 1 k.s.h., mają prawo prowadzenia spraw i reprezentowania spółek, a więc w postępowaniu sądowym likwidator jest reprezentantem spółki.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego w kwestii statusu likwidatora wyrażone zostało w postanowieniu z dnia 20 października 2011 r., IV KK 129/11 (OSNKW 2011/12/108) stanowisko, że likwidator jest przedstawicielem ustawowym spółki. Sprawa ta jednak była sprawą karną i nie należała do kompetencji likwidatora określonych w art. 282 § 1 k.s.h., a zatem nie obejmował jej art. 283 § 1 k.s.h. Natomiast w sprawie cywilnej toczącej się w ramach kompetencji likwidatora określonych w art. 282 § 1 k.s.h. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 16 listopada 2016 r. I CZ 76/16 (nie publ.) stwierdził, że likwidator z mocy art. 280 k.s.h. jest organem spółki w likwidacji, powołanym do jej reprezentacji, działa w procesie za spółkę, a ściślej, zastępując jej organ. Podobne stanowisko wynika z uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego z 23 września 2010 r. III CZP 54/10 (OSNC 2011/3/24), w którym Sąd uznał, że rezygnacja likwidatorów z funkcji doprowadziła do tego, iż spółka pozostała bez organów uprawnionych do działania w jej imieniu.

Wyrażone w powyższych dwóch orzeczeniach stanowisko, że likwidator jest w istocie organem spółki w likwidacji należy podzielić, bowiem niewątpliwie celem instytucji likwidatora jest zapewnienie reprezentacji spółce w likwidacji i działanie w zastępstwie organów spółki w sprawach określonych w art. 282 § 1 k.s.h. Także ze względu na cel art. 70 § 1 k.p.c. i art. 199 § 2 k.p.c., którym jest zapewnienie

właściwej reprezentacji osobom prawnym i fizycznym oraz innym organizacjom w postępowaniu sądowym - przepisy te należy stosować również do likwidatora, pełniącego funkcję organu osoby prawnej i występującego w sprawach należących do jego kompetencji.

W konsekwencji zatem należy uznać, że wniesienie przez osobę niemogącą być likwidatorem spółki z o.o. pozwu w imieniu spółki w granicach kompetencji likwidatora określonych w art. 282 § 1 k.s.h., stanowi brak w składzie organu powodowej spółki, który powinien być usunięty w sposób określony w art. 70 § 1 k.p.c. lub przez przystąpienie do procesu nowego, powołanego przez spółkę likwidatora i potwierdzenie dotychczasowych czynności procesowych.

Ponieważ likwidator powołany przez powodową Spółkę po wniesieniu pozwu przystąpił do procesu i potwierdził czynności dokonane przez osobę nieupoważnioną do wniesienia pozwu i występowania w procesie, nastąpiło usunięcie braku organu strony powodowej, wobec czego nie było podstaw do odrzucenia pozwu.

Mając to na uwadze Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie oraz poprzedzające je postanowienie Sądu pierwszej instancji i oddalił wniosek o odrzucenie pozwu (art. 222 w zw. z art. 391 1 i art. 398²¹ k.p.c.), pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

aj

kc